

Сергеј Михајлов – музички педагог ,творец и реализатор на првата опера во Македонија „Палјачи“ од Леонкавалов.

Проф.д-р Кирил Цацков

Пом. асс. м-р Оливер Цацков

АПСТРАКТ

Многу е тешко да се опише, поточно да се наслика портретот на истакнатиот македонски педагог, музичар, професор Сергеј Михајлов. Причината е едноставна, неговиот животен пат толку многу е испреплетен и во исто време исполнет со многу активности. Сергеј целиот свој живот го посвети на две свои големи љубови: на музичкиот од една и на децата поточно учениците од друга страна, всушност тоа му биле вретиците на неговото живеење, се што создал било проткаено со љубов кон човекот и неговата среќа. Целта на овој труд е да се одбележи и да му се даде трајност на големиот творечки и музички труд што го вложи Сергеј Михајлов за музичката култура на овој град. Особено негов придонес се гледа во тоа што ја творец и реализатор на првата опера во Македонија (Палјачи) од Леонкавалов .

Клучни зборови: опера, култура, музика, театар.

Градот Штип се наоѓа во источниот дел на Македонија. Поволната географска положба конфигурацијата на тереноти влијанието на медитеранската клима детерминирале Штип уште во минатите векови да се развие во значаен, стопански, трговски, и просветно културен центар. Токму оваа поволна регионална положба преставувала примарен фактор за неговиот брз растеж, израснувајќи како најголем општествено-политички, економски и просветно,културен град во Источна Македонија. За да ги осветлеме сите компоненти што даваат тон на општествено-политичкиот и духовниот живот во Штип, меѓу двете Светски војни нужно е тие да бидат согледани во контекст на општествено-политичкиот, стопанскиот, културно-просветниот и духовната состојба во која се најде целиот македонски народ.

Есента 1918 година бил ставен крај на Првата светска војна, една од дотогаш најстрашните и најкрвави војни во човечкото општество. Таа направила големи матрејални штети и однела голем број на човечки жртви. Тешката економска положба во која се најде македонскиот народ по четиригодишната исцрпувачка војна се одрази и во животот на населението. Стопанскиот живот во градот Штип доживеал незапамтена стагнација. По Октомвриската револуција многу интелектуалци од Русија за свој престој и емиграција го одбрале токму овој град. Штипјани ги примале со голема љубов, гостопримство многу од нив оформиле семејства и Штип го одбрале за трајно живеалиште.

Ова го потврдува и податокот дека и ден денес потомците на овие луѓе живеат во овој град како почитувани и со респективни работни и општествени позиции во градот. Големiot број од руските емигранти се доселиле во Штип помеѓу 1920-1925 година. Ние, не би пишувале за сите нив, туку би се определиле само за оние кои оставиле најдлабоки и трајни траги, особено во матрејалниот и духовниот живот на народот за кој можеме да речеме дека се рефлектираат и до ден денес.

Руските емигранти биле од најразлични профили, професори, инженери, лекари, шофери и други професии. Еден од тие емигранти кој со своето дело даде непроценлив допринос за подигнувањето на културниот и духовниот живот во Штип бил Сергеј Михајлов. Многу е тешко да се опише поточно да се наслика портретот на оваа сестрана личност. Причината е сосема едноставна, неговиот животниот пат толку многу е испреплетен, а во исто време и исполнет со толку многу активности. Потребни се многу страници па и цела книга да се пренесе и забележи за Сергеј Михајлов режисерот истакнатиот македонски музичар, аранжерот, педагог, композитор. Сергеј Михајлов целиот свој живот „го посвети подеднакво на двете свои љубови, на музичкиот од една и на децата, поточно учениците од друга страна. Всушност, тоа му беа вртоците на неговото живеење се што создаде беже проткаено со една огромна љубов кон човекот и неговата среќа“.¹

Сергеј Михајлов е роден на 31 август 1885 година во градот Харков во Русија. Татко му се викал Никола, а мајка му Шарлота, и рано останал без нив. Според негово сведочење тогаш неговиот роден град имал околу 600.000 жители, неколку театри и оперски куќи во кој народот се забавувал. Роден од руско богато семејство во кое имал

¹ Димитар Митевски, Музичкиот живот во Штип меѓу двете светски војни, Скопје, 1995, 141.

прилика уште од детските години да учи музика, која како предмет била задолжителна. Бидејќи потекнувал од богато руско семејство кое располагало со голем имот, не му било проблем паралелно да ги посетува и трговското и музичкото училиште. Мирниот руски живот во Харков бил прекинат во 1914 година кога тој стапил во руската армија поточно во коњаницата. Веднаш напредува и се стекнува со неколку чинови за да стигне до капетан на руската коњаница. Бидејќи работел во гранична единица под притисок на тогашните настани го напушта својот дом и тргнува што се вели во неизвесност заедно со својата жена. Па така најпрво се наоѓа во Кавказ, потоа доаѓа на Крим, а од тука во Цариград, за да накрајот со брод биде префрлен во Солун и од таму се најде во Гевгелија, Македонија, на крајот од Првата Светска војна. И, токму тука во Гевгелија неговиот живот ќе добие друг тек. По игра на случајот а поради недостиг на професори тој ќе се вработи во гевгелиското училиште кое во тоа време немало наставник по музика. Овде ќе почне максимално да твори да пишува музика за деца но ќе се зафати и за компонирање на посложени музички творби.

За оваа негова активност брзо се расчуло, па така кога во штипската гимназија се испразнило место за предметот музика и кога во исто време активно почнал да работи штипскиот театар и музичкото училиште.

Инаку музичкото училиште било отворено по молбата на управникот на штипскиот театар упатено до Министерството за просвета со акт бр. 472 од 5.03 1924 година. Во него се држеле часови по клавир, виолина и пеење. За жал, работата на оваа училиште не траело долго, затоа што наставниците што ја изведувале наставата биле преместени на работа во други места. Меѓутоа, и овој пат доаѓа до израз нескршливиот оптимизам на Душан Будимировиќ со кој го

уверил Министерот дека музичкото училиште ќе ја продолжи својата работа штом ќе добие макар еден наставник по музика. Управникот на театарот во писмото од 20.02 1925 година бара од Министерот да му се одобрат средства за купување на клавир. Овде за прв пат се спомнува и името на Сергеј Михајлов, поточно за неговото доаѓање во Штип и Гевгелија. Будимировиќ пишува:“ Ве молам наставникот од Гевгелиската гимназија Сергеј Михајлов, да се премести во Штип. Сергеј Михајлов прифаќа да дојде, со што би се задоволила една голема потреба“.²

И така се случи само еден месец подоцна, Сергеј Михајлов бил преместен во Штип и веќе на 29 март 1925 година потпишал договор за работа во градското пеачко друштво и театарот. Никој во овој момент не можел да претпостави од какво огромно значење ќе биде доаѓањето на овој доајен на музичкиот живот во Штип, но затоа пак музичките способности на Сергеј Михајлов многу бргу блеснале со сиот сјај, а кулминирале со реализирањето на првата оперска престава не само во Штип туку и во Македонија, операта „Паљачи“ од Леонкавалов на 29.08.1925 година. Изведбата на оваа опера ја означиле највисоката уметничка амплитуда на овој театар.

Првата оперска престава изведена во Штип била примена со големо воодешевање не само од граѓаните туку тоа наиде на инзворедни коментари во многу гласила во Југославија. Така на пример листот „Комедија “ од Белград пишува: „ Во првиот број на нашиот лист го објавивме почетокот на третата сезона на театарот во Штип чиј напредок е очигледен и голем и покрај сите тешкотии. Создадена е опера, прва опера , не само во Штип туку и во цела Јужна Србија“³.

² Писмо до Министерот бр. 107 од 20.02.1925 година, Архив на Југославија.

³ Комедија, Белград, бр.3 1925, стр.15.

Значењето на овој потфат е огромен, кога се има предвид природната дарба на овдешното население за музика, поради што изгледите за иднината се добри.

За тоа како дошло „Палјачи“ да доживее изведба на штипскиот театар можеби најавтентични се зборовите на Сергеј Михајлов кој секавајќи се на оваа време на кое главен белег на музичкиот живот му дал лично тој вели: „Со еден професор Душан Будимировиќ се договоривме да направиме нешто посериозно. Решивме да подготвиме опера. За тоа време и за овој град- сензација од прв ред. Градскиот хор ни овозможи да ги одбереме најдобрите солисти. Изборот падна на Леонкаваловата опера „Палјачи“. Солисти беа Благородна Бурева, Славко Нетков и Ристо Ѓорѓичков, премиерата беше во салата на Офицерскиот дом, а на два дена пред нејзиното одржување се бараше карта повеќе.⁴

Успехот на „Палјачи“ значел голем поттик за нејзините реализатори, а воедно и инспирација за нови потфати. Така на пример само една година подоцна, иако во скратена верзија следела изведбата на операта „Фауст“ од Шарл Гуно. За Сергеј Михајлов и за другите актери оваа беше уште еден предизвик бидејќи како што е познато, „Фауст“ е опера која и многу професионални куќи тешко се решаваат на својот репертоар. За овој ексклузивен настан по сите особености фотографот Панче Миrowsки тогаш незаменлив тенор на театарот во Штип во своите секавања вели: „Замислите само, влезните билети чинеа 100 динари, во онаа време. Сите изведби ги дававме во ресторантот „Брегалница“ и на сите 5 изведби луѓето остануваа надвор желни за билети, бидејќи сите билети однапред беа распродадени.

⁴ Кирил Цацков, Просветата и културата во Штип и штипско меѓу двете светски војни,, Скопје, 1995, 115.

Можеби тоа звучи сентиментално можеби ќе помислите стари добри времиња но факт е дека интересот беше огромен и несватливо жив за овој народ.

Зошто за изведбата на првата опера се избрани точно Леонкаваловата „Палјачи“, одговорот е едноставен: и режисерот Душан Будимировиќ и музичарот Сергеј Михајлов се определиле за оваа дело пред се поради малиот број на улоги за пеење. За жал тешко можеле во тоа време да се обезбедат во Штип и пошироко оперски пеачи од една и поради интересната содржина на Палјачи ја има за привлекување на публиката од друга страна. Очигледно изведбата на Палјачи била диктирана точно од овие две неодминливи фактори пред кои секако биле.

Сеќавајќи се на подготовките за првата опера во штипскиот театар Сергеј Михајлов ќе запише: „Не губејќи време јас и Душан Будимировиќ, се договориве за еден смел обид на Штип да му приредиме една оперска престава. Наидовме на сестрана согласност кај членовите на хорот и според бројот на избраните солисти се решивме да ја земиме за работа операта „ Палјачи “ од Леонкавалов која има само 5 главни личности. Со солистите работевме кај мене дома со хорот во гимназијата каде што имаше клавиер. Работевме интензивно со голем елан. Во салата на Офицерскиот дом во Штип, одржавме премиера со триумфален успех, тоа е 23 години порано од првата оперска престава дадена во Скопје на 9 мај 1947 година, со преставата „ Кавалерија Рустикана“ од Маскањи во еден чин“.⁵

Потоа следувале вечери исполнети со фрагменти од најпознати и најпопуларни опери. Зад сите премиери, зад многу бројните стоел тој Сергеј Михајлов,режисер, диригент, а по потреба дури и суфлер. Тој

⁵Димитар Митевски, Музичкиот живот во Штип меѓу двете светски војни, Скопје, 1995 , 64.

создаде стотици таленти и ги вовел во тајните на музиката ,за оваа златно време за музичкиот живот во Штип се сеќава и познатиот солист на оперски изведби во Штип, активен учесник во музичкиот живот во градот Славе Кикиритков кој вели: со идењето на Сергеј Михајлов во Штип на 6 .02. 1925 година за наставник по музичко образование и дополнителните часови по математика и француски јазик, музичкиот живот во градот започнува да добива повисок степен , односно покрај драмите во театарот се започна и со подготвување на опери, оперети, и пасторали. Проблеми со гласовите немаше , заради тоа, што во градот постоеше градски хор, кој располагаше со инзворедно добри и талентирани машки и женски гласови. Како што може да се види и понатаму продолжува работата на Сергеј Михаклов во театарот па така во еден поголем временски период од 1925-1938 тој учествува во подготвувањето на сите оние десетина опери и оперети што биле прикажани во Штип, но и на турнеите организирани во повеќе македонски градови Кочани, Кавадарци Радовиш, Струмица , Неготино и Свети Николе. Кога на оваа ќе се додаде и работата со учениците во штипската гимназија, потоа со учениците во музичкото училиште што работело во рамките на театарот со хористите од градскиот хор па и од црковниот хор, и помошта што им ја дава на другите музички и хорски друштва сосема јасно се гледа дека тој, Сергеј Михајлов нема време за својот личен живот. Сето слободно време, како што и самиот признава во своите мемоарски записи го користел или за препишување ноти и нотни записи или пак, за компонирање на свои или аранжирање на други песни кои сакал да ги има на репертоарот на хоровите.

Во неговата заоставштина што се чува во историскиот архив на Штип и родокрајното одделение на Градската библиотека „Гоце Делчев“ зачувани се околу 120 негови музички ракописи поделени во неколку

категории: песни за деца, песни за возрасни, композиции, потоа преработки на македонски народни песни за хор и оркестар како и партитури за повеќе детски опери и оперети. Тој е еден од иницијаторите за отворање на нижата и средното музичко училиште во Штип. По наредба на министерството за просвета престојува еден период и во Прилеп за да го организира почетокот на тамошното музичко училиште и останува се до 1951 година кога повторно се враќа на покана на Штипското партиско раководство во својот втор роден град Штип и тука засекогаш останува. Сергеј е добитник на многу признанија и пофалби меѓу кои и на највисоката награда, Климент Охридски “ за особено остварени резултати на воспитно-образовната работа во Република Македонија. Потоа наградата на градот Штип „ 8 Ноеври“ и ред други благодарници и признанија.

Неговото,, племенито и огромно човечко човечко срце што ги сакаше неизмерно луѓето и за кои живееше помагајќи им во секоја прилика , за жал, престана да чука на 20 септември 1975 година. Замина од овој свет, задоволен и горд за оставареното сопствено дело, кога имаше 90 години, а создаде како да имаше два века“⁶..

Литература

1. Димитар Митевски, Музичкиот живот во Штип меѓу двете светски војни, Скопје, 1995.
2. Кирил Цацков, Просветата и културата во Штип и штипско меѓу двете светски војни,, Скопје.

⁶ Истото , стр 89.

3. Ристе Стефановски, Театарот во Македонија, Скопје, 1976.
4. Астибо I- XX век, Скопје, 1962.
5. Тодор Мановиќ, Културата и културните активности во Штип меѓу двете светски војни, Архив на град Штип.
6. Komedija, XXXI, 26, Belgrad, 1926.